

SZLOVÁKIA

MÁRCIUS 14-én új állam jelentkezett Európa térképén: az önálló Szlovákia. Az új állam nem is annyira új, mint maradék országnak nevezhető: magába foglalja azt, ami a müncheni döntés, a bécsi döntőbíróági határozat, Cseh- és Morvaország németbirodalmi protektorátus alá helyezése, Kárpátalja hazatérése és végül a kelet-szlovákiai határt megállapító budapesti egyezmény után a régi Csehszlovákiából megmaradt. Az önálló Szlovákia kiterjedése 37.500 négyzetkilométer, lakosainak száma 2-5 millió: ebből az 1938 december 31-én tartott szlovák népszámlálás szerint 2.2 millió a szlovák, 128.000 a német, 87.000 a zsidó, 59.000 a kárpátorosz és 67.000 a magyar nemzetiségű. Az új állam nagyság szerint az európai országok közt a tizenegyedik, lakosainak száma szerint a tizenkettedik helyen áll. Államformájáról még nem döntöttek. Alkotmányát még nem dolgozták ki. Az ország élén egyelőre kilenctagú kormány és hatvankéttagú országgyűlés áll.

A szlovák állam Csehszlovákia történelmi előzménye után jött létre. Bár az új ország Csehszlovákia csődjéből, a cseh-szlovák nemzetegység tagadásából keletkezett és egész létezésében homlokegyenest ellenkező politikai és szellemi alapokra helyezkedik, mint a csehek 1918-as államalapítása: mégis a fejlődés folytonosságát tekintve, Szlovákia sokban az egykori cseh törekvéseknek köszönheti létét akkor is, ha megalakulásáért ma Hitler vezér és kancellár előtt rója le háláját és köszönetét. Az államhatár, amely ma délen a Kárpátok lejtőin elterülő Szlovákiát Magyarországtól elválasztja, a csehek nélkül nem jött volna létre: Szlovákiának mint független államterületnek alapjait pedig éppen ez a déli határ jelenti. Különböztetése az ezeréves magyar birodalmi határokon belül marad — se tényben e történelmi és geopolitikai osztóvonalnak legújabb igazolását láthatjuk — különös jelentőséggel nyugat felé, ahol megszűnt a kelet-nyugati irányban természetellenesen ható cseh köztársaság ereje és a Kárpátok nyugati előhegyein is visszaállt a régi helyzet: a történelmi határ észszerűségének és igazságának nóm kis dicséretére.

A mai Szlovákiában nem igen keresik az új állam határaiban rejülő geopolitikai törvényszerűségeket és nem igyekeznek levonni e helyzet kézenfekvő tanulságait sem: inkább elterelik a figyelmet a fontos tényről, hogy az önálló Szlovákia végeredményben egy magasabb történelmi egység keretében látott napvilágot, amit jó húsz esz-

tendő előtt még Magyarországnak neveztek. Az új állam egyelőre elutasítja a történelmi reminiscenciákat, önálló erejét a népiség modern kultuszában keresi, rokonszenvét inkább a nagy nyugati szomszéd, az életet adó hatalmas barát és jótálló felé tárja ki, Németországban bízik, őt követi és másolja, míg Magyarország felé izgatottan, ideges bizalmatlansággal és a jószomszédság és egymásrautaltság időközi konvencionális hangoztatása mellett is, sajnos, ellen-szenvvel viseltetik. A történelmi magyar birodalmi térben fekvő helyzetén mintha a múlt riasztó emlékeit, a geopolitikai körök fojto-gatását fedezné föl: tiltakozik, hadakozik, erőlködik ellenük. A tilta-kozó magatartás, a helyzetek tagadása, a nagy elégedetlenség amúgy is igazi kelléke a fiatal szlovák nacionalizmusnak. Ez fűtötte a csehek ellen is, akiknek pedig Szlovákia első határait köszönhette: de mialatt a szlovákok szabadságharcot vívtak a csehekkel, görcsösen ragaszkod-tak ezekhez a határokhoz is — és a nemzeten elkövetett legnagyobb igazságtalanságnak érezték, hogy a déli területeket Magyarországnak visszaítélték. Talán a termékeden északra szorult szlovákságot nem is annyira a nemzeti fájdalom bántotta, mint a dús magyar termőföld elvesztése fölött érzett keserűség... Mert a déli síkság felé sohasem ősi nacionalista érzelmességből, hanem gazdasági érdekből vonzódott.

A szlovák nacionalizmus mai fejlesztői az államukra és nemzeti erejükre büszke hazafiak nevelését szorgalmazzák és nem veszik észre, hogy országuk születése többé-kevésbé tőlük független erők játéka volt. A szlovákok csak a tagadás szerepéig juthattak el... Tagadták 1918-ban, hogy helyük a magyar államban van. Tagadták 1938-ban, hogy helyük a cseh-szlovák köztársaságban van. A tagadás eredmé-nyei meglepetésszerűek voltak. 1918-ban a csehek kivonták a szlová-kokat a magyar államból, mert szükségük volt Észak-Magyarországra: az utolsó pillanatig alig körvonalazott tervek sikere az értelmi szerzők későbbi vallomása szerint is várapozáson felüli volt. 1938-ban a néme-tek felrobbantották Csehszlovákiát és igényeik kielégítése után meg-hagyták az önálló Szlovákiát. De sem a csehszlovák közös államnak, sem az önálló Szlovákiának nem voltak a szlovákság körében régtől ápolt és rendszeresen fejlesztett eszmei hagyományai, hogy ezek a szlovák nemzet ilyen vagy olyan irányú terveit, vágyait igazolhatná. Az önálló szlovák állam tényére ez különösen vonatkozik. A cseh-szlovák nemzetegységnek még voltak eszmei hirdetői, a politikai gya-korlatban éppen úgy, mint az elvont irodalomban. De az önálló szlovák állam mindenképpen rögtönzésnek látszik: egy helyzet megoldásából eredő mellékterméknek.

Az önálló szlovák állam váratlan fordulattal a szlovák önkormány-zatból alakult át. A sors különös játéka ez: amikor a szlovákoktól az önkormányzatot húsz éven át megtagadó csehek elvesztik állami függetlenségüket és az önkormányzat ígéretével beolvadnak a nagy-német birodalomba, ugyanakkor a szlovákok önkormányzatából önálló szlovák állam születik. A szlovák autonómia húszéves vágyából így valósul meg néhány hónap gyors ütemében — cseh vonatkozásban — a még nagyobb szabadság, a még nagyobb függetlenség: a teljes elszakadás, az önálló szlovák államiség.

Az új állam keletkezési történetében nehéz fölfedezni a kiszámított szándékot, az államalkotó akarat szerves fejlődését és az ilyen vállalkozáshoz mégis csak elvárható hosszabb előkészületet: csak a kész eredmények merednek reánk, ami különös bizonytságot ad arról a ritka esetről, hogy néha egy nemzet többet is elérhet, mint amennyit akart, várt, sőt amennyire képesnek tartotta magát. A szlovákok számára mindig az autonómia volt a bűvös cél, ami lázba hozott, sorompóba állított, harcra ingerelt és ellenállásra készítetett. Az autonómiáért folytatott küzdelem vonult végig a csehszlovák köztársaság húsz évén is, gyakran kellemetlen árnyékot vetve a két szláv néptörzs testvéreinek nevezett viszonyára. A csehszlovák köztársaságon ugyan az sem segített volna, ha nagyobb békességben él a két államalkotó tag. Az elégedetlen szlovákok kielégítése — az autonómia megadása — semmivel sem járult volna hozzá az ország erősítéséhez. Idegenek jóindulatából jött össze a csehszlovák köztársaság, belső erejéből sohasem válhatott időállóvá. A cseh történelem szomorúságához tartozik, hogy a róla írók önáltatás nélkül sohasem tudják majd megállapítani, kinek a hibája okozta a köztársaság bukását. A bukásért senki sem felelős: a Harmadik Birodalom ereje és céljai mellett egy még olyan bölcs és belátó államvezetés is fölbomláshoz vezetett volna. A puszta események ugyan az utóbbi időben úgy csoportosultak, mintha a szlovák kérdés „megoldatlansága“ pusztította volna el végleg a müncheni és bécsi döntés után meglazult Cseh-Szlovákiát. A szlovák kérdés „megoldásának“ adatai alig igazolják ezt a látszatot.

A szlovákok a pittsburgi szerződés ígéretére hivatkozva követelték Csehszlovákiában az Önkormányzatot. Lehet, hogy kezdetben a szlovák autonomisták tényleg komolyan gondolták a cseh-szlovák együttélést és az autonómiában végleges megoldást láttak, amely szerintük igazságos alapokra fektette volna a két testvérnép együttélését. Kétségtelen azonban, hogy a pittsburgi egyezmény csakhamar megszűnt kizárólag a cseh-szlovák viszony rendezésére hivatott alapokmány lenni és egyre inkább a csehszlovák köztársaság megsemmisítésére irányuló külső törekvések eszköze lett. Ezt tudniok kellett a szlovákoknak is. És ha ennek ellenére Hlinka András szlovák néppártja a pittsburgi szerződésen alapuló önkormányzatot tűzte ki politikai céljául, akkor vagy leszámolt a cseh-szlovák együttélés lehetőségével, vagy jámborul azt hitte, hogy a csehszlovák állam ellenzői — akik szívesen látták, sőt támogatták a szlovák autonomistákat — megelégszenek majd a szlovákoknak tett szívességgel és nem lesznek további szándékaik az önkormányzattal meggyöngített köztársaság ellen. Valószínűnek látszik, hogy a szlovák autonomisták a müncheni döntésig a köztársasági egység alapján álltak és csak azután siklottak le az állami függetlenség felé vezető útra, amikor érezték, hogy a külső segítség — amely őket önkormányzathoz juttatta — a megnagyobbodott német birodalom képében egyre végzetesebb nyomást gyakorol a csonka Cseh-Szlovákiára. A szlovák autonomisták az utóbbi időben a szudétánemet párt befolyása alatt állottak: tanácsokat és irányítást fogadtak el tőle és úgy eszmeileg, mint gyakorlatilag egyenesen hatása alá kerültek. Nehezen képzelhető el tehát, hogy a szoros együttmű-

ködés során a szlovákok ne tudták volna, vagy legalább ne sejtették volna, mire készülnek a németek Csehszlovákiában és milyen szerepet osztanak ki tervük végrehajtásában a szlovákoknak.

De ha nem is láthatták pontosan előre az eseményeket, egy bizonyos: az, hogy a húsz év előtt elképzelt cseh-szlovák együttéléssel mint meghiúsult kísérlettel az autonomisták fokozatosan leszámoltak és a cseh „testvér“ mellől a csehek „ösellensége“ mellé álltak. Ez magában véve olyan tény, hogy lehetetlenné tette a további cseh-szlovák együttélést — még ha történtek is München után kísérletek, hogy az alkotmánytörvényre emelt szlovák önkormányzat állandó és békés helyzetet teremtsen. Kétségtelen az is, hogy eltekintve a csehbarát centralista szlovákoktól, sokan voltak az autonomisták közt is, akik hittek a köztársaságban, különösen a fiatal középosztály egy része, amely Csehszlovákiában szívesen fogadta el a csehek által ápolt állami és nemzeti nagyság és hivatás kellemes tudatát, értékelte a köztársaság haladó, szociális intézményeit és egyesek számára anyagi jólétet, társadalmi emelkedést biztosító lehetőségeit. A válás pillanatában a szlovák kormány lapja is elismerte, hogy a szlovákok sokat köszönhetnek a cseheknek — csak hogy így folytatta: „Igazság marad az is, hogy a csehek — saját terjeszkedési céljaik szolgálatában — visszaéltek a szlovákok őszinte hálájával és a hála a szlovák szívekben előbb gyanakodássá, később elhidegüléssé, végül kemény ellenállássá változott ...“ Az önállóság váratlanul szakadt a szlovákokra, még talán azokra is, akik legtöbbet tettek érdekében... Lehet különben, hogy kidolgozott terv pontos végrehajtása következett be október 6-tól — az önkormányzatot kikiáltó zsolnai határozattól — március 14-ig a Berlinben Hitler és Tiso közt a Szlovákiáról kötött megegyezésig. Mindenesetre a szlovákok a rohanó eseményekben inkább szereplők mint rendezők voltak. Az eseményeket a német birodalom mozgatta.

A ZSOLNAI HATÁROZATOT általában úgy értelmezték, hogy ezzel a szlovák néppárt — amely egyidejűleg az egypárt elvén a szlovák nemzettel azonosult — a köztársaság alapjára helyezkedett és a csehekkel való további együttélés mellett döntött. A zsolnai kiáltván^ ugyan ezt kifejezetten nem mondta ki és általános szövegezése éppen úgy szolgálhat az önálló szlovák állami követelés magyarázatára is. Lényeges része ugyanis így szól: „Mi szlovákok, mint ősidőktől fogva Szlovákia területén élő önálló jellegű szlovák nemzet, érvényesítjük önrendelkezési jogunkat és ezért hivatkozunk szlovák nemzetünk egységének és az általunk lakott föld oszthatatlanságának nemzetközi szavatolására. Szabadon, saját akaratunk szerint és teljes terjedelemben kívánjuk a jövőben kormányozni életünket, beleértve az állami gépezetet is, barátságos együttélésben az összes szomszéd nemzetekkel, hogy ezzel járulhassunk hozzá keresztény szellemben Közép-Európa viszonyainak rendezéséhez. Kitarunk azon nemzetek mellett, amelyek a bomlás és erőszak marxista-zsidó ideológiája ellen harcolnak.“

Feltétel nélkül tehát a határozat egyik nemzettel sem fűzi szorosra a szlovák sorsot — legkevésbé a csehvel, melyet meg sem említ, sőt az akkori körülmények között inkább az ellenségek közé

sorol, a marxista-zsidó ideológiára célozva... Hűséget inkább a németeknek fogad. A határozat gyakorlati értelme viszont az volt, hogy a szlovák autonómia törvénybeiktatásával kísérlet történt a csehekkel való további együttélés rendezésére: a Szlovákiát megszállva tartó, hűsz mozgósított évfolyam erejében álló cseh hadsereg jelenlétében más következményekkel nem is járhatott. Akik a zsolnai határozatban mégis a cseh-szlovák együttélés új korszakát ünnepelték, annak örültek, hogy a szlovákok nem mondták ki benne a teljes elszakadást. De úgy a csehek, mint a szlovákok érezhették, hogy sorsuk közös irányítása kiesett a kezükből: meggyőződés nélküli szólamnak tetszett az unos-untalan ismételt jelszó is, hogy a második köztársaság a csehek, szlovákok és kárpátukránok közös, szabad hazája marad...

A csehek kelletlenül alkalmazkodtak az új helyzethez: kényszeredett megértéssel ismerték el a szlovák nemzeti aspirációkat, szép szavakat szoltak a szlovák jog és lélek tiszteletben tartásáról, de legszívesebben megfojtották volna az egész szlovák önkormányzatot és őszinte gyűlöletet éreztek a szerintük hálátlan szlovákok iránt, akik a csehek szorult helyzetét arra használták föl, hogy egyre több követeléssel lépjenek fel velük szemben.

A hűsz éven keresztül ingadozó nemzetegység fikciója teljesen elvesztette egyensúlyát. A szlovákok egyre jobban a szudétánémetek München előtti szerepét vették át: a végleges megegyezés elől kitérő magatartásukat a csehek fukarságával és a jogsérelmek kifogyhatatlan áradatával indokolták. Nehéz megállapítani, hogy a szlovákok céltudatos munkát végeztek-e a teljes elszakadás érdekében — ahogy a szudétánémetek tették — vagy csak a szabadság eszméjétől megittasulva fokozták követeléseiket. Azt sem lehet tudni, hogy a csehek pozsonyi katonai puccsa (március 10), amelynek célja az állami függetlenségre törekvő szélsőséges szlovák autonomizmus letörése volt, milyen indítékokra történt. Nehezen képzelhető, hogy a csehek — ismerve a szlovákok érdekei fölött örökös német protekciót és a csehek lépései fölött örökös német ellenőrzést — a birodalom tudta nélkül és akarata ellen mertek volna cselekedni. Végeredményben ezek „technikai“ kérdések: mert amikor — bármilyen háttérrel és bármilyen biztatásra — a csehek és szlovákok megkockáztatták az amúgyis gyöngye lábán álló közös hazában a nyílt testvérharc erőszakos kirobbanását, bebizonyították, hogy a cseh-szlovák együttélés feltételei végleg összeomlottak, a két nép teljesen leszámolt egymással, a közös hazával, mindennel, ami őket akár egy jóindulatú barátság erejéig is összeköthette volna.

A cseh és a szlovák nem értette meg egymást. A faji rokonságot elhomályosította a külön szellemi, történelmi, táji, erkölcsi hagyományok és a világnézeti hatások ereje. Egyrészt a milió-elméleten bukott meg a fajteóriára épített cseh-szlovák nemzetegység. Másrészt a történelmi jogok érvényesítésén, amikor a németek, akik öt hónappal azelőtt azért gázolták le Csehország történelmi határait, hogy egyesüljenek a népi elv szerint szudétánémet fajtestvéreikkel, nem haboztak határt vonni a cseh és szlovák fajtestvérek közé. Az ideológiai szakadást az érdekelt felek természete fokozatosan készítette elő. Mikor a

csehek, akik fejében a közös állam gondolata megszületett, búcsút mondtak a szlovákoknak, azt írták, hogy „újra el vagyunk választva egymástól, mint a háború előtt, de jelen esetben nem idegen akaratból, hanem Szlovákia politikai képviselőinek saját elhatározásából a közös államban töltött együttélés húsz éve után, miután meghiúsult az a remény, amelyen a közös állam felépült.“ Ezek szerint a csehek nem akartak elszakadni... Csak kénytelenül elismerték a közös állam gondolatának csődjét. A csődöt viszont a harmadik birodalom hatalmának kellett likvidálni. Mert a két és félmillió szlovákság a hat és félmillió cseh nemzet fölött — önerejéből és a német érdekek pillanatnyi egyezése nélkül — győzelmet sohasem arathatott volna.

A szlovákok hangoztatják is nyíltan, hogy mindent a németeknek köszönhetnek. A birodalom a szlovák állam függetlenségéről, területi integritásáról és a német-szlovák gazdasági együttműködésről március 23-án kötött német-szlovák egyezményben rendezte viszonyát velük. De Németország nemcsak a jóindulattal szemlélődő barát szerepét tölti be a szlovák állam életében: a berlini egyezményben igen nagy jelentőségű politikai és katonai befolyást kötött ki magának: így a német hadsereg megszállhatja és katonai építményeket rendezhet be a Kis-Kárpátok, a Fehér-Kárpátok és a Jávoraik keleti lejtőin, a szlovák kormány német ellenőrzés mellett szervezi meg hadseregét, külpolitikai kérdésekben pedig mindenkor a német kormánnyal egyetértésben jár el. Ez a jogkör olyan széles tágításra adhat alkalmat, hogy teljesen kétségessé teheti a szlovák állam felségjogait is. De a szlovákok passzivitása a német befolyással szemben nemcsak a német túlerőben leli magyarázatát: ők érzelmes odaadással viseltetnek a fölszabadító Németország iránt s a függőséget nem tehernek, hanem biztosítéknak, kitüntetésnek és előnynek tekintik. Jele ez annak is, hogy a kis és önmagában életképtelen szlovákságnak — lazábban vagy szorosabban, — de össze kell kötnie sorsát valamelyik szomszédjával: a magyarok és csehek után most a németek kerültek sorra.

A nagy odaadásnak persze sok furcsa következménye is van: a mindenható protektor oltalmában a szlovákok minden tekintetben rábízák ügyeiket nyugati szomszédjukra és még az égető gazdasági kérdések felől is lelkesen nyugtatják meg magukat: a szlovák államnak csak dolgos kezekre van szüksége, mert ha egy kis türelmes várakozás után elindulnak a normális gazdasági élet kerekerei, akkor Isten segédelmével minden szlovák számára lesz munka és kenyér...

Közelebbi részleteket nem hallani arról, hogy a kétségtelenül sok gazdag kincsel megáldott, de ipari föllendülés nélkül mitsem érő tökeszegény szlovák földön hogyan alakul ki olyan gazdasági rendszer, amely összhangban lesz a német termeléssel és majd megélhetően biztosít a szlovákoknak is. A német-szlovák kapcsolatok ugyanis csak a cseh-szlovák kapcsolatok folytatását jelenthetik: Szlovákia nyugat felé ma is fejlett ipari állammal boronálja össze magát, amelytől aligha várhatja, hogy saját érdekeinek sérelme nélkül nagyobb jóindulatot tanúsítson Szlovákia iránt, mint a húsz éven keresztül szidalmozott csehek, akiknek az volt a bűne, hogy tönkretették Szlovákia iparát és egyoldalú agrártermelésre rendezték be az országot. Ma azon-

ban — a déli termékeny magyar vidékek elvesztése után — Szlovákia mint agrárország nem jelent különösebb értéket.

Eszmeileg az új állam német minta szerint totalitásra törekszik, a nemzet egységét politikai téren az egy párttal fejezi ki, a népi erőnek intenzív kihasználását tűzi ki célul, nagy szociális reformokat és gazdasági terveket akar megvalósítani, a szlovákságot a maga népiségének teljes tudatára akarja nevelni és a kis szlovák nemzetet erős állammal kívánja megajándékozni. A külföldi minta szolgálai másolása eddig két irányban ért el befejezett eredményeket: a polgári személyek egyenruhásításával és az antiszemitizmussal. Ahol a német nemzeti szocializmust lemásolják, mindenütt ezek a tünetek jelentkeznek: a további és nehezebb programot illetően, mint pl. a totális államszervezés tanulságainak felhasználásában, a szlovákok a kezdet kezdeté előtt állanak még. De az önállóság így is duzzadó öntudattal hatja át őket és a váratlan kincs birtokában szertelenül ünneplik önmagukat.

A jövő nagy kérdései azonban folyvást kísértenek: az államalkotás tapasztalatlansága joggal tölti el gonddal azokat, akik az új állam vezetésére vállalkoztak. Az élen Tiso József miniszterelnök áll, akiről Hlinka András aligha sejtette, amikor rábízta pártja vezetését, hogy államfőnek kijáró tisztelettel fogadják majd a szövetséges német birodalom fővárosában. A vidéki parókiáról az állam élére kötelességszerűen fölpattant Tiso József kissé rusztikus megjelenésével a népből jött szlovák vezetőember típusát fejezi ki: a népért él, dolgozik lelkiismeretesen. A szlovák politika hagyományosan kiemelkedő papképviselője Tiso József, de mellette ott állnak már az ifjú szlovák generáció emberei, akik a modern szlovák demokratikus társadalmi mozgalmak sodrával kerültek népük élére és a sors szerencséséből a miniszteri székekbe. Ezek a fiatal férfiak, mint Duréansky Ferdinand vagy Mach Sándor, a német erő csodálatából saját népük számára is a nagy lehetőségek vágyát szívták magukba. A sokat tapasztalt, régi magyar poUtikai műveltségű Tuka Béla sokoldalú tanácsokkal láthatja el kormányát. A legfelső vezetésbe beleszól Sidor Károly is, az erősen szláv beidegzettségű népvezér, a pap-poUtikus Hlinka András legmarkánsabb világi neveltje. Köröttük a Hlinka-párt bevált poUtikusai és az új állam szolgálatába sebtiben sorompóba állított szakemberek állnak, széles körben pedig a nemzeti szabadság lázában gyakran mértéktelenül viselkedő fiatal gárda sűrög-forog, tüntet, szervez, ír, beszél. Durva támadásaik célpontjában a zsidók, csehek és magyarok állnak. Rögtönzés, kiforratlanság, zűrzavar csap föl a fiatal szlovák állam első kapkodó lélegzéséből.

Nem lebecsülendő energiák szabadultak föl húsz év alatt a szlovák népből. A demokratikus népi politika a szlovákság széles rétegeit dobta föl az érvényesülés, az emelkedés, a művelődés, a szereplés útjára: az új szlovák középosztály, ha nem rendelkezik is a történelmi középosztályok mély hagyományaival és veleszületett erényeivel, igen sok középosztályi dekadens vonástól is mentes, ami erős cselekvésre, lelkes munkára ösztönzi a nemzet érdekében. Ez a nemzedék veszi át fokozatosan a szlovák nemzet vezetését, ezzel a nemzedékekkel találkozik a magyarság is a dunamedencei sorsközösség egymás felé vezető

útjain és annál sajnálatosabb, hogy ennek a nemzedéknek tagjai visel-
tetnek a legtöbb ellenszenvvel a szomszéd magyarokkal szemben.

Az ELLENSZENVET a cseh nevelés alapozta meg, mert igyeke-
zett minél jobban elmérgesíteni a szlovák hiedelmet, hogy a magyarok
elnyomók és zsarnokok. Sajnos az újabbkéletű szudéta-morva-német-
barátság sem állíthatja ideálisabb megvilágításba a magyarokat a
szlovákok előtt. Emlékezünk Henlein Komádnak 1937 őszén Pozsony-
ban tartott beszédére, amikor a szlovákiai német párt tízéves jubileu-
mán a felvidéki németiség sorsáról szólva kijelentette, hogy az 1918-as
államfordulat csak javított helyzetükön, mert fölzsabadította őket a
„magyar elnyomás“ alól. A magyarországi németek és szlovákok
sorsának propagandaszerű fölpanaszolásával pedig ma közösen bírál-
ják Magyarországot a szudéta-morvanémet-szlovák pozsonyi fóru-
mon. A szudéta-morvanémet hatás így, sajnos, nem befolyásolhatja
kedvezően a szlovákokat a magyarok iránt. S az Esterházy János gróf
vezetése alatt élő — a szlovák statisztikával szemben 100.000-re be-
csülhető — szlovákiai magyarság a jogfosztások sorozatát szenvedti el,
mert a szlovák kormány nem hajlandó olyan életlehetőségeket engedé-
lyezni számára, mint a német nemzetiségi csoportnak. A németek
jogai fölött Karmasin Ferenc, a szlovákiai németiség vezére öröködik,
aki olműtzi származásánál fogva távol áll úgy a régi pozsonyi, mint
a régi felvidéki német lelkiségtől. Feladata nem is az alkalmazkodás,
hanem a szlovákiai németiség átképzése volt, amit — éppenséggel
nem a felvidéki hagyományok szerint — többé-kevésbbé sikeresen,
különösen az ifjúság körében, végre is hajtott. Karmasinnak befo-
lyása a szlovák kormányra köztudomású; ezen csodálkozni való nin-
csen. De meggondolásra késztet a szlovák kormány jogérzéke, hogy
míg a pozsonyi németek olyan mértékben fejthetik ki nemzeti műkö-
désüket, mint saját birodalmukban, addig a magyaroknak csak a lép-
ten-nyomon elnémitott kisebbség szerepe jut ki osztályrészül.

A magyarok iránti szlovák ellenszenv a múlt félreértéseinek
örökös fölelevenítéséből táplálkozik, a magyarországi szlovákság előny-
telen helyzetének fölpanaszolásából és főleg az igazságtalannak neve-
zett területi rendezések fölött érzett fájdalomból.

A déli és keleti határrendezést a szlovákok égbekiáltó igazság-
talanságnak tartják. Revíziót, irredentát hirdetnek, igazságot követel-
nek Szlovákiának és fennhangon kiáltják, hogy Szlovákia jelenlegi
határaiba sohasem nyugodhatnak bele. A szlovák „nem, nem, soha“
a magyar revíziós propaganda eszközeit másolja, több felületességgel,
mint meggyőző eredetiséggel. Ezzel azonban könnyen fokozzák vagy
ébresztik föl a magyargyűlöletet az újjú szabadság lelkes híveinél,
akik szívesen vágnak vissza a magyarok felé, mintegy megmutatva,
hogy vége a régi világnak: ma már a szlovákok is a magyarokkal
egyenrangú cselekedetekre képesek... Az ehhez szükséges bátorsá-
got pedig nem annyira önmagukból, mint a nagy protektor képzelt
védelmében bízva merítik. Nehéz lenne ma higgadt tárgyilagosságot
és a Kárpátmedence történelmi, politikai, etnikai kérdései iránt emel-
kedtebb véleményt várni a népi elvek és jogok szédületében szabad-

ságát ünneplő szlovákságtól. A nemzeti állam lehetőségeire elsőízben eszmélő nép ma a „mindent a nemzetért“ izgalomban él, szerepét nem tudja kapcsolatba hozni helyzetének bizonyos örökérvényű szabályaival. Függetlenül igyekszik magát minden gátlástól, ami a teljes szabadság és önállóság álmának rovására mehetne. A szlovákok hinni akarnak benne, hogy mint önálló nemzetnek mindenki máséhoz hasonló joguk van a szabad állami életre. Pillanatnyi extázisukhoz tartozik, mikor nem veszik észre, hogy államukat is a népiség elvén akkor szerezhették meg, amikor cseh fajtestvérüket a történelmi elv parancsa az államiság lemondására kényszerítette. S azt is figyelmen kívül hagyják, hogy nem annyira a népiség tisztelete biztosított számukra a cseheknél külön sorsot: hanem inkább a magyar birodalom történelmi határa, amely a szlovákokat a csehektől elválasztotta.

De éppen a népiségi és történelmi elvek új összecsapásánál a szlovákok ingerülten tekintenek oda, ahonnan a veszélyt sejtik: saját népiségük védelmében harcba szállnak a magyarok felől kísértő történelmi nyomással. Életterekben akarnak gondolkozni és elméleteket állítanak föl arról, hogy a magyar életter a Komárom—Eger—Miskolc—Nyíregyháza—Debrecen—Szeged—Pécs—Nagykanizsa — Szombathely—Győr—Komárom határolta körön belül van, a trianoni Magyarország is túlméretezett volt és a magyarok Európa békéjét veszélyeztetik, amikor ennél nagyobb területi igényeket támasztanak.

A határok miatt keserűség vegyült a szlovák-lengyel barátságba is, amit pedig húsz év alatt — éppen a lengyel-cseh viszony ölkészülésére való tekintettel — a szlovákok szívesen ápoltak. Ezért fáj annyira, hogy a lengyelek, amikor számlájukat a csehekkel kiegyenlítették, csücsköket csíptek ki Árvából és Szepesből is.

A magyar-szlovák határkérdéssel együtt szítja a haragot a magyarországi szlovákság ügye is: a „barbár elnyomás“ alatt élő testvérek jogait kéri számon és lehetőleg drasztikusan ecsetelik a kulturális és politikai szabadság állítólagos hiányait. Kétségtelen, hogy a szlovákok nemzetiségi helyzetét itt-ott revideálni kell. Viszont tudni kell azt is, hogy a magyarországi szlovák kisebbség, mely a trianoni határon innen elszórt szigetekből áll, sok esetben azért nem rendelkezik a Pozsonyból fölpanaszolt jogokkal, mert nem követeli, nem érzi hiányát vagy bármi oknál fogva nem képes megtartani állásait. Ez utóbbi történet például a bécsi döntéssel Magyarországra került szlovákokkal is, kiknek sorsáért Pozsonyban a legtöbbit aggódnak. A visszacsatolt területen a szlovákok Önként adták föl állásaikat: az odatelepedett értelmiség kerekét oldott, egyetlen ügyvéd maradt a sok közül, de már egyetlen sajtóvállalat és egyetlen megválasztott népképviselő sem várta ki népe mellett az államfordulatot. A fiatal autonomisták pozsonyi folyóirata követelte is, hogy azonnal csukják koncentrációs táborokba azokat, akik gyáván elmenekültek a visszacsatolt területről ... Ez ugyan nem történt meg, viszont az önkéntes visszavonulásból számos nagy sérelem született.

A magyarországi kisebbségek számát persze gőzerővel nagyobbítják a pozsonyi propaganda-minisztériumban. Eszerint Magyarországon egymillió szlovák volna és háromnegyedmillió német és az összes

kisebbségek Kárpátalja visszatérte után már a lakosság 26 százalékát tennék ki s így az „aránylag kicsi, de telhetetlen Magyarország“ Európában a legnagyobb kisebbséggel rendelkezik... Tudjuk, hogy e számok fantasztikus túlzások, de azért Magyarországra mint „nemzetiségi államra“ egyre több célzás történik és a szlovákoknak segítenek ebben egyes pozsonyi német eszmetársak is, akik Kárpátalja megszállása után úgy nyilatkoztak, hogy itt az ideje, hogy Magyarország a centralisztikus nemzeti állam eszméjétől eltávolodva az „állampolitikailag egyenrangú népterületek politikai föderációjává“ változzék.

A nyugati német szomszéd felé kitaruló érdeklődés és vonzódás még zártabbá, ellenségesebbé teszi a szlovák magatartást dél felé. Előfordul ugyan, hogy a propagandaminiszter olyanokat is mond, hogy „a térképre vetett pillantás meggyőzhet bennünket arról, hogy a két nép egymásra van utalva“ és „főtörekvésünk az legyen, hogy a határ egyszerű forma legyen“. S az ilyen kijelentések nagy sikere a legszélesebb szlovák körökben is bizonyítéka annak, hogy minden uszítás ellenére a béke vágya szunnyad a napi politika tülekedésétől távol élő nép lelkében. De a nemzet élén új ideológiákat gyártó politikusok szívesebben tagadják, hogy a szorosabb szlovák-magyar együttműködés kölcsönös nemzeti előnyöket jelenthetne. Valami atavisztikus gyűlölettel párosult félelemmel vallják, hogy a közeledés a magyar nemzeti aspirációkat szolgálná és a szlovák jövőt árulná el. Kétségtelen, hogy ez az irtózás a magyarság kárpátmedencei központi vonzásával is magyarázható: a szlovákok tudják, milyen fölényt, előnyt jelent a magyarság számára a dunavölgyi államalakításra alkalmas elhelyezkedése. S népi-nemzeti jogaik védelmében most féltik államiságukat minden más, magyar vezetésű dunavölgyi megoldástól. Az ön-jellegére, önállására oly fiatalosan érzékeny szlovákság vesztét érzi dél felé és nyugat felé kiált segítségért. A történelmi Magyarország egykori nemzetisége teljesen el akar szakadni a régi közös állam-eszmétől. Az államiságára féltékeny szlovák nemzet ma úgy áll a történelmi magyar állam területén, mint a csehek álltak a német birodalom vonzásával szemben: hivatássá emelték az ellenségesség és a makacs ellenállás ápolását.

A szlovákok kis nemzetnek tartják magukat, de kis nemzetnek tartják a magyart is, sőt jogtalanak, az ő kárukra gyarapodottnak könyvelik el a kettő közötti számbeli fölényt is. A szlovákok idegenkedő új szemlélete a magyarsággal szemben teljesen párhuzamos a régi és barátságosan néző szemlélettel, amely gyakran még ma is károsan hat Magyarországon. Mert ez a lenézés a tisztánlátást és tárgyilagosságot éppen úgy elhomályosítja, mint a szlovák szomszéd rövidlátása és rosszindulatú tudatlansága. Nehéz itt pillanatnyilag igazságot teremteni. A jövő fejlődése talán lefaragja a kinövéseket és egy más szellem, más politikai felfogás vagy a mindenki által unalomig ismert törvényszerű gazdasági egymásraultalság közelebb hozza egymáshoz az ezeréves haza őseinek XX. századi utódait.

BORSODY ISTVÁN